

castellans, una formació tan arcaica sobre un element tan tardà, local i poc tradicional, és una hipòtesi ben forçada: i aquesta derivació seria comuna a la vasta àrea romànica, des de Toscana fins a Suïssa, Occitània, i tot l'Est i Nord hispànic, fins a la Mossaràbia i els Pirineus bascos! A priori és més versemblant que aquest mot, que sorgeix pertot arreu des de l'alta Edat Mitjana, fos d'origen pre-romà. I restava, de més a més, contra l'explicació expressiva (i un poc contra totes) el gran escrúpol, que ja reconeixia llavors: «la dificultat principal es que así no se explica la conservació de la -i postónica en el cat. *cossi*, arag. *co-cio*, pues no puede haber tratamiento culto en voz ajena al latín clásico, y documentada en fecha reciente el latín medieval». També, doncs, aquesta suggerència meva era inacceptable.

Almenys veiem ara que hi ha en les llengües indoeuropees del llevant un element afí, que autoritza a admetre un origen pre-romà. En sànscrit el trobem des de les parts més arcaïques dels Vedes, els llibres més antics del Rig Veda, certament transmesos des de bastant abans de l'any 1000 a. C.: el scr. *kóçah* 'bóta, cubell, recipient, dipòsit d'un tresor' («cask, coop, cupboard, treasury», «schatzkammer, behälter ---») ja apareix, p. ex., en una invocació al déu de la pluja, Parjanya, en què li demanen que els aboqui el «gran perol»: *mahántām kóçam ni síñca!* = «pour down the great bucket»;⁷ apareix encara en altres himnes de la part arcaica, p. ex. en el VI, 54.3, on s'aplica figuradament al buc del carro de guerra del déu Pūṣān; en fi resta mot comú en tota la literatura clàssica i en els llenguatges posteriors, i va formar una sèrie de derivats més tardans i de sign. anàleg *káuçikah*, *kóṣṭham*, *kusūlah*, *kusumbhah*, *kóçah*, *káuçakah* 'ou', 'testicle', 'estoig', veg. Mayrhofer, *Kurzgef. Erym. Wb. d. Altindischen* I, p. 273.

Els congèneres d'aquesta paraula índica es retroben en moltes llengües indoeuropees de l'Est, i els comparatistes estan d'acord a atribuir-les a l'arrel KEU/ KOUK/ KUÇ-, amplificació de la primitiva KEU- 'embolcar, cobrir' (a la qual pertanyen *obscurus*, *ἐπι-σκόπιον*, etc.), però representada en la forma amplificada per bastants mots indoiranis i bàltics: lit. *káušas* 'llossa o gros cassó', letó *kaūss* 'escudella, tassa' (el rus *kovš* sembla ser manlleu del bàltic més que mot estrictament eslau), lit. *kiāušė* 'crani, calavera', lit. *kiāūšis* i pruss.-letó *kaūšis* 'ou', 'testicle', lit. *kūšys* 'pelam de la vulva', persa *kus* 'vulva', que ja té un vell antecedent irani, amb sentit més bàsic, en el derivat avèstic *kusra-* 'balmat, que forma volta o cúpula': Walde-P. II, 548-9; Pok., *IEW*, 953.1ss.; Bartholomae, *Altiran. Wb.*, 475 i *IdgFgn.* I, 491-2.

Arrel amplificada, que és pròpia de les llengües indoeur. del NE. i de l'Est, i no de les occidentals: estranya doncs al cèltic, itàlic, germànic, etc., per més que altres amplificacions de l'arrel no els siguin alienes (KEU-S- ha deixat alguna prole germànica, grega; i fins cèltica, dubtosa; esc. ant. *haus* 'crani', gr. *χύστις* 'bossa, bufeta', etc.). Per tant es pot pensar en un element sorotàptic però no cèltic ni itàlic.

Resta el seriós escrúpol de la -i catalana: car fins suposant un derivat en -IO- o -DO- o algun altre element semblant, res d'això no explicaria la nostra -i. Amb un derivat del tipus repetidíssim en -IO-, un *ΚΟΥΚΙΟ-*, ens explicariem ben cert sense cap objecció la majoria de les formes romàniques: cast. *cuezo*, it. *coccio*, oc. *còssa*, mossarab *cutxol*, tot això fóra compatible amb *ΚΟΥΚΙΟ-*. Bastaria suposar que OU diftong estranger al llatí i romànic s'havia reduït a ò; per la -CCI- que postula la ç castellana podríem admetre que hi havia hagut una geminació compensatòria de la llargada de la síl·laba KOU-, en simplificar-se el diftong. Entre els descendents del cèltic *VRIOIKO-* es produí un fet paral·lel: el gascó *bròc* 'bruc', *broucà*, postula *BRÖCCO-* com a base, el cast. *brueço*, *brezo*, postula *BRÖCCIO-*, en forma ben paral·lela.

Però la -i en què el mot termina en cat. resta com a element rebec a tota solució, car en un mot pre-romà, estrany al llatí, ja hem fet veure les dificultats que hi ha a suposar cap mesura de cultisme. El cas de *baci* 'obi, cóm', mot del Migjorn, amb aquesta mateixa -i difícil, fa pensar si no es tractaria, com potser en aquest, d'un mossarabisme propagat cap al Nord del domini català. Val a dir que restarien llavors serioses objeccions tenint en compte que Ç hauria de donar *tx* i no ç en mossarab, i el fet que bona part de les dades de *cossi*, entre elles les documentades des de més antic, es troben precisament en el Nord del domini. Encara menys serviria suposar per al català una altra amplificació, en -DO-, p. ex.: el resultat fonètic d'un *KOUKE-DO-* seria en català **còceu* no pas *cossi*. I el mateix hauríem d'esperar, sigui amb -BHO- o -YO- o -GHO-, etc.

Gosaré, doncs, proposar l'única sortida imaginable per a aquest barratge. Que la base sorotàptica de tot plegat fos de la forma *KOUKE-IO-* i no pas *KOUK-IO-*. Aquella mena de derivats es formen quasi tant com els en -IO- en moltes famílies indoeuropees (ll. *-eus*, etc.). I justament, en el nostre cas, es pot dir que allò està comprovat. Hi ha, en efecte, un derivat *kuçayāh* d'aquell mot sànscrit, i amb un sentit no pas gaire allunyat dels documentats en romànic, car significa 'cisterna'. És veritat que el mot no apareix en textos literaris índics, sinó en lèxics i glossaris antics, veg. Mayrhofer, *o. c.*, p. 244, però tractant-se d'un sentit tan especial com aquest no sobta que la literatura de la Índia no trobés gaire ocasió d'usar-lo.⁸ Ara bé com a resultat de *KOUKE-IO-* o *CÓCCEIU-* sí que és natural que hagués de restar una -i en l'evolució catalana del mot, mentre que és comprensible que en altres sectors del romànic primitiu això se simplifiqués, des d'antic, en *COCCIU* (cast. *cuezo*) o *COCIU* (it. *coccio*) o *COCIA* (oc. *cossa*, etc.).

DERIV.: *Cossiada*. *Cossial*. *Cossiam*. *Cossier* 'adobacossis'. *Cossiet* [1530]. *Cossiola*. *Cossiolada*. *Cossiolam*. *Cossiolet*. Per als altres més importants, veg. en l'article.

CPT.: *Adoba-cossis* o *adoba-cossis-i-gibrells* (vegeu testimoni de Vidal i Valenciano en *DBal.*), abreujat a *Tremp* en *cossegibrells* (*AlcM*).